

Ципищук К. В.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

Науковий керівник: асистент кафедри
кримінального права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук **Крайник Г. С.**

ПОНЯТТЯ «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Упродовж не одного десятиліття в міжнародній практиці застосовується інститут кримінального проступку, сутність якого полягає в зменшенні кількості діянь, які класифікуються як злочини, а головна мета – у спрощенні судової процедури. Так, якщо діяння невеликої тяжкості, не несе значної суспільної небезпеки, за його вчинення передбачається менш суворе покарання, ніж за злочин, то його розслідування повинно проводитися за спрощеною процедурою. В Україні це питання є одним із напрямів реформування кримінального законодавства, визначеного у Концепції реформування кримінальної юстиції[1], проте досі повною мірою не врегульовано, тому й надалі залишається вкрай актуальним.

Насамперед це зумовлено колізією в праві: чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) нормативно закріпив положення про кримінальні проступки, а Кримінальний кодекс України (далі – КК) – ні. Так, у п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК вказано, що закон України про кримінальну відповідальність включає до себе «законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки)». Крім цього, поняття «проступку» згадується у нормах глави 25 КПК, статтях 299–302, Прикінцевих положеннях. У останніх, зокрема, і вказана необхідність прийняття Закону України про кримінальні проступки.

Загалом поняття «кримінального проступку» разом зі «злочином» можна вважати складовими елементами «кримінальне правопорушення», яке належить до понятійного апарату міжнародного права й широко використовується в практиці Європейського Суду з прав людини. Тому однією із причин запровадження кримінального проступку в національне законодавство впевнено можна назвати прагнення України наблизитися до міжнародних стандартів у цій сфері.

Так, наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина та у Франції [2, с. 279], діяння поділяються на протиправно шкідливі та протиправно небезпечні, через що запроваджений поділ злочинних діянь на порушення, проступки та злочини. Так, ч. 2 ст. 12 Кримінального Кодексу Федеративної Республіки Німеччина від 15 травня 1871 року містить поняття

кримінального проступку – незаконні дії, які караються мінімальним позбавленням волі або штрафом [3].

У США існує така класифікація кримінально караних діянь:

- фелонія – тяжкі та середньої тяжкості злочини;
- зловживання – дрібні кримінальні правопорушення;
- місдімінор – злочини невеликої тяжкості, або власне кримінальні проступки [4].

Водночас у законодавстві України вже традиційним є поділ на злочини та адміністративні правопорушення. Питання доцільності введення ще й «кримінальних проступків» упродовж багатьох років активно досліджують чимало науковців, зокрема П. Фріс, Л. Павлик, Н. Кузнєцова, Д. Письменний, О. Дудоров, Н. Карпов, В. Корж, Л. Кривоченко, М. Хавронюк.

М. Хавронюк, прихильник введення кримінальних проступків, вважає, що до злочинів відносять діяння двох категорій:

1. Які визнавалися злочинами в усі часи існування євразійської цивілізації та які посягають на найважливіші цінності;

2. Порушення, вчинення яких опосередковано посягає на найважливіші цінності, у зв'язку із чим вказані діяння і визнаються «de-jure» злочинами, але не є ними «de-facto» – quasi – злочини, тобто «немовби злочини», які необхідно трансформувати у КК у кримінальні проступки. До вказаної категорії діянь необхідно також включити небезпечні проступки, за які КУпАП передбачено такий вид стягнення, як арешт [5, с. 187–189].

Цікавим є те, що поділ кримінально караних діянь на злочини й проступки був відомий законодавству Російської імперії, до складу якої входили й українські землі, ще в ХІХ столітті. Так, у 1845 році було прийнято Уложення про покарання кримінальні та виправні, згідно з яким, як свідчить і сама назва нормативного акту, покарання поділялися на кримінальні та виправні [6]. За проступки призначалося лише виправне покарання. Відповідно до прийнятого пізніше, у 1903 році, Кримінального уложення проступки каралися арештом або грошовим штрафом.

У 1960-ті роки спостерігалось численне зростання кількості доробок правників щодо доцільності виділення злочинів незначної тяжкості у категорію антигромадських проступків, та, незважаючи на це, ні КК УРСР, ні КК інших радянських республік, не пішли шляхом виділення кримінальних проступків як самостійного інституту кримінального права.

Як і будь-яка проблематика, вищеназвана має своїх не лише прихильників, а й критиків. Особливий вклад у дослідження теоретичних та практичних питань кваліфікації злочинів зробила Л. Кривоченко. У своїх монографіях [7] та статтях вона переконує: «Якщо не заперечувати те, що кримінальні проступки за своєю природою є злочинними, то мова йтиме лише про перейменування злочинів, які не становлять значної суспільної небезпеки, в кримінальні проступки» [8, с. 108].

Також одним із критиків доцільності впровадження кримінальних проступків є Г. Крайник, який вважає, що додаткова криміналізація адміністративних правопорушень є зайвою, оскільки:

Може негативно вплинути на стан корупції в Україні через прагнення суб'єктами права уникнути виroku за кримінальний проступок шляхом надання неправомірної вигоди;

Зумовлює незручність у використанні існуватиме три акти, які регулюватимуть проступки – Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України та Закон України про кримінальні проступки. Це може спричинити зростання чисельності колізій у праві та, як результат, неправомірності притягнення до відповідальності;

Фактично, нове поняття не відповідає Конституції України, основному закону держави, оскільки не передбачене нею. Натомість поняття «злочин» вживається досить часто [9, с. 736].

Тому науковець вважає доцільним внесення окремих змін до розділу XIII Загальної частини КК «Судимість». Насамперед Г. Крайник пропонує закріпити положення про відсутність судимості за злочини невеликої тяжкості. З раціональності такої позиції, однозначно, можна погодитись.

Враховуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що, безсумнівно, неможливо говорити про перевагу поділу кримінальних правопорушень на злочини і проступки над єдиним визначенням кримінального протиправного діяння – злочином. Існування в законодавстві певного терміну ще не дає впевненості в тому, що одразу будуть відчутними зміни, тому дане питання потребує подальших детальних наукових досліджень, прийняття нових та вдосконалення раніше прийнятих нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів»: Наказ Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008. База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.

2. Федотова Г. В. Правове регулювання інституту кримінального проступку у Франції, Німеччині та Великобританії / Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, № 4 (97), 2015. С. 275–279.

3. Strafesetzbuch. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

4. Кримінальний проступок. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кримінальний_проступок.

5. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. Київ : Юрисконсульт, 2006.

6. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. URL: <http://elibrary.shpl.ru/ru/nodes/17827-t-15-ch-1-ulozhenie-o-nakazaniyah-ugolovnyh->

i-ispravitelnyh-izdanie-1885-goda-so-vklyucheniem-statey-po-prodolzheniyam-1912-1913-i-1914-godov-ch-2-ugolovnoe-ulozhenie-1916#mode/inspect/page/9/zoom/4.

7. Кривченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 120 с.

8. Кривченко Л. Н. К дискуссии об уголовном проступке / Проблемы социалистической законности. Вып. 9. X. : Вища шк., 1982. С. 105–110.

9. Крайник Г. С. Щодо недоцільності введення інституту кримінальних проступків до Кримінального кодексу України / Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав.наук України. Харків, 2013. С. 735–737. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7243/1/Kraynik_735.pdf.

Єрмак В. В.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Марков М. М.**

ПІДЛІТКОВА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Проблема злочинності серед неповнолітніх є актуальною у різні епохи розвитку суспільства, адже від того, як вона вирішується, залежить не лише стан і тенденції злочинності у майбутньому, а й моральний клімат суспільства в цілому.

За статистикою підлітки в Україні скоюють такі види злочинів: крадіжка, хуліганство, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, нанесення тілесних ушкоджень, тому актуальність порушеної проблеми є надзвичайно важливою для вивчення та запобігання правопорушень серед підлітків.

Метою роботи є з'ясувати кримінологічні особливості вчинення злочинів неповнолітніми задля майбутнього запобігання та профілактики таких діянь.

За результатами дослідження А. А. Тайбакова, більш ніж половина (53 %) професійних злочинців свій перший злочин вчинили у віці 14–16 років; 39 % – у віці 17–18 років [1, с. 41].

Саме тому, щодо неповнолітніх заходи профілактики виявляються найефективнішими. Адже, перебуваючи на стадії формування особистості,